

ДАНИ СРПСКОГА ДУХОВНОГ ПРЕОБРАЖЕЊА
XXV

SERBIAN SPIRITUAL REVIVAL WEEK
XXV

THE MIDDLE AGES
IN SERBIAN SCIENCE, HISTORY,
LITERATURE
AND ARTS
IX

SYMPOSIUM
DESPOTOVAC–MANASIJA, AUGUST 20–21, 2017

Editorial Board

Stanoje Bojanin, PhD (Belgrade, Serbia); Zlata Bojović, PhD, corresponding member of SASA (Belgrade, Serbia); Pavle Dragičević, PhD (Banja Luka, Republic of Srpska); Ekaterina Yakushkina, PhD (Moscow, Russia); Gordana Jovanović, PhD (Belgrade, Serbia); Viktor Savić, PhD (Belgrade, Serbia); Radoslava Stankova, PhD (Sofia, Bulgaria); Rada Stijović, PhD (Belgrade, Serbia); Jelica Stojanović, PhD (Nikšić, Montenegro); Ljiljana Stošić, PhD (Belgrade, Serbia); Wolfgang Steininger, PhD (Graz, Austria)

Editor-in-Chief
GORDANA JOVANOVIĆ

DESPOTOVAC
2018

ДАНИ СРПСКОГА ДУХОВНОГ ПРЕОБРАЖЕЊА
XXV

СРЕДЊИ ВЕК У СРПСКОЈ
НАУЦИ, ИСТОРИЈИ,
КЊИЖЕВНОСТИ
И УМЕТНОСТИ
IX

НАУЧНИ СКУП
ДЕСПОТОВАЦ–МАНАСИЈА, 20–21. АВГУСТ 2017

Редакција

*др Сјаноје Бојанин (Београд, Србија); др Злајна Бојовић,
дописни члан САНУ (Београд, Србија); др Павле Драгичевић
(Бања Лука, Република Српска); др Јекатерина Јакушкина
(Москва, Русија); др Гордана Јовановић (Београд, Србија);
др Виктор Савић (Београд, Србија); др Радослава Сјанкова
(Софија, Бугарска); др Рада Симијовић (Београд, Србија);
др Јелица Симојановић (Никшић, Црна Гора); др Љиљана
Симошић (Београд, Србија); др Волфганг Шпајнгер (Грац,
Аустрија)*

Главни уредник
ГОРДАНА ЈОВАНОВИЋ

ДЕСПОТОВАЦ
2018

Издавачи
Народна библиотека „Ресавска школа“, Деспотовац
Институт за српски језик САНУ, Београд

За издаваче
Санела Симић
др Јасна Влајић-Поповић

Рецензенти
др Станоје Бојанин (Београд, Србија)
др Злата Бојовић, дописни члан САНУ (Београд, Србија)
др Гордана Јовановић (Београд, Србија)
др Рада Стијовић (Београд, Србија)

ISBN 978-86-82379-76-8

САДРЖАЈ

РАДА Р. СТИЈОВИЋ: Свечана беседа на отварању XXV Дана
српскога духовног преображења 19. августа 2017. године

7

СРЕДЊИ ВЕК У СРПСКОЈ НАУЦИ, ИСТОРИЈИ, КЊИЖЕВНОСТИ И УМЕТНОСТИ

СТУДИЈЕ И ЧЛАНЦИ

ГОРДАНА М. ЈОВАНОВИЋ (Београд): *О највишим на фрескама
манасијера Ресаве (Манасије). Први део*

11

НАТАША С. ВУЛОВИЋ (Београд): *Библизми у сјису Живот Стефана
Лазаревића деспота српскога (Превод на савремени српки језик:*

Гордана Јовановић)

33

БОРИС С. СТОЈКОВСКИ (Нови Сад): *Помен десјоџа Сјефана
Лазаревића у једном хебрејском извору*

45

БРАНИСЛАВ Ј. ЦВЕТКОВИЋ (Јагодина–Београд): *Порјереј
десјоџа Сјефана Лазаревића на Пјујској Гори: исјориографска
консјрукција*

59

РАДИВОЈ Ђ. РАДИЋ (Београд): *О сељацима углавном негасивно
(Поводом једне реченице Григорија Хиландарца)*

73

ДАНИЈЕЛ М. ДОЈЧИНОВИЋ (Бања Лука): *Сава као насјавник:
ареојасиско чииање Доменјјана (I)*

87

ЉИЉАНА М. ЈУХАС-ГЕОРГИЈЕВСКА (Београд): *Чудо као
консјисјивни елементи срјских жсјија XIV и јрве јоловине XV века*

93

ТОМИСЛАВ Ж. ЈОВАНОВИЋ (Београд): *Две јријовейке о
јрејирању душе с јелом у срјским јрејисима*

113

ПАВЛЕ М. ДРАГИЧЕВИЋ (Бања Лука): *Два крајка јомена о
болесји Сјефана Душана*

143

ДРАГИЋ М. ЖИВОЈИНОВИЋ (Београд): *Дороеј Хиландарски и
ишиање његовог начелсјивовања Свейом Гором*

159

МИЛОШ Б. ИВАНОВИЋ (Београд): *Власиџела у жиџиџиџима
архиеџискоџа Данила II*
171

ЗЛАТА Д. БОЈОВИЋ (Београд): *Србиџа у хуманисџичким
Коментарима о моџем времену Луџа (Лудовика) Цриџевиџа Туберона*
185

АЛЕКСАНДАР Р. КРСТИЋ (Београд): *Околина Београда у џозном
средњем веку (Од џочейка XV до џрвих децениџа XVI стџолеџа)*
197

ВЛАДАН М. ТАТАЛОВИЋ (Београд): *Маџеџев извешџај о стџрадању
Исуса Хрисџа у срџској средњовековној егзегези*
223

НЕВЕН Г. ИСАИЛОВИЋ (Београд): *Заклеџивене формуле у
средњовековним босанским џовелџама*
235

ВЕЛИБОР С. ЛАЗАРЕВИЋ (Приштина–Лепосавиџ): *Траџање и значај
манасџира Жуџањевиџа*
253

БИБЛИОГРАФИЈА

СИЛВАНА Н. ЦАКИЋ (Деспотовац): *Библиографиџа научних скуџова
са Дана срџскога духовног џреображења, Десџоџовац, 2012–2017.
године*
263

*ТРИБИНА „ДЕМОГРАФСКА САДАШЊОСТ И БУДУЋНОСТ
СРПСКОГ НАРОДА И СРБИЈЕ“, 22. АВГУСТ 2017. ГОДИНЕ*

АНКИЦА С. ШОБОТ (Београд): *Родна равноџравносџ као услов
рехабилџиџације садашњег и будућег нивоа рађања у Србиџи*
287

ИВАН Ж. МАРИНКОВИЋ (Београд): *Дейџџулаџиџа у Србиџи – стџање
и џерсџекџива*
299

ПРИЛОГ

ЗЛАТА Д. БОЈОВИЋ (Београд): *Двадесет џ и џеџ година Дана срџскога
духовног џреображења (Дани срџскога духовног џреображења као
духовна задужбина)*
311

ХРОНИКА

САНЕЛА Р. СИМИЋ (Деспотовац): *Хроника XXV Дана срџскога
духовног џреображења. Четврт џ века џреображењских дана*
317

*Иван Ж. Маринковић**

(Центар за демографска истраживања

– Институт друштвених наука, Београд)**

ДЕПОПУЛАЦИЈА У СРБИЈИ – СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВА

Србија се налази у трећој деценији негативног природног прираштаја и у другој декади смањења броја становника. Депопулација је изузетно изражена, а неповољна старосна структура становништва, као и емиграција, додатно отежавају већ ионако велики демографски проблем, са којим се друштво суочава. У раду ће се пратити популациона динамика Републике Србије (без података за АП Косово и Метохију) после Другог светског рата. Кориговани су званични пописни подаци како би се добио методолошки најприхватљивији оквир за поређење података. Поред анализе прошлих и садашњих трендова у кретању укупног становништва, размотриће се и узроци депопулације. У другом делу рада дискутоваће се о перспективи у наредних пола века, као и о могућностима и ограничењима везаним за успостављање адекватне популационе политике.

Кључне речи: депопулација, недовољно рађање, старосно-полна структура, насељски ниво, Србија 2011–2061.

Популација света расте и тренутно је више људи него икада у историји човечанства.¹ Упркос чињеници да стопа раста светског становништва опада, апсолутни годишњи пораст је највећи до сада, око 80 милиона.² Популациона динамика на Земљи није уједначена, па тако у појединим државама имамо раст броја становника, а код других

* imarinkovic@origon.rs

** Овај рад је настао у оквиру пројекта *Истраживање демографских феномена у функцији јавних политика у Србији* (бр. 47006), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ Према процени Уједињених нација (UN – Population Division), светска популација 2011. године износи 7.043.009 хиљада становника, <https://esa.un.org/unpd/wpp/Download/Standard/Population/>.

² Уједињене нације (UN – Population Division), <https://esa.un.org/unpd/wpp/Download/Standard/Population/>.

смањење. Према проценама за 2011. годину,³ у 32 земље од 233 мање је становника него претходне године. Смањење броја становника имају оне земље код којих је негативан природни прираштај или негативан миграциони салдо (код одређеног броја земаља присутан је негативни предзнак код обе компоненте кретања становништва). Негативан природни прираштај је 2011. године забележен у великом броју европских држава (17) и Јапану. Све остале земље света имају позитиван природни прираштај, а депопулација у појединим земљама је присутна због значајне емиграције. На основу података Европске статистичке агенције,⁴ у Европи је 16 држава (2011) имало пад броја становника (од тога 13 земаља има обе компоненте кретања становништва негативне). То су, изузев Португала, земље источног и југоисточног дела Европе. Популационо смањење је и у Чешкој и Пољској, али је резултат искључиво већег одсељавања него досељавања, док је природни прираштај позитиван. На другој страни, Русија има позитиван миграциони салдо, али недовољан да надокнади знатно више умрлих него рођених, па је и та земља у депопулацији. Када се упореде процењене стопе природног прираштаја свих земаља у свету, најниже вредности су у источној Европи, пре свега, Украјини, Русији, Бугарској и Србији.

Промене у броју становника Србије после Другог светског рата

Праћење популационе динамике у Србији после Другог светског рата, а на основу пописа становништва, није нимало лак поступак. Усклађеност између пописа највећи је проблем приликом анализе укупног броја становника. Промена територије, методологије и временског оквира су основни разлози зашто се једноставно не могу упоредити коначни резултати. Територијални оквир за поређење података треба да буде усаглашен према административној подели у време последњег пописа. Тако се посматра Србија без АП Косова и Метохије и коригују се пописни подаци из 1948. и 1953. године пошто не одговарају тренутној територијалној подели.⁵ Методолошки проблеми код поређења броја становника, пре свега, односе се на промену концепта укупног становништва, занемаривања интерно расељених лица (ИРЛ), као и бојкота пописа. У послератном периоду било је укупно 8 пописа становништва

³ Ради лакшег поређења, подаци за земље света дати су за 2011. годину јер је то година последњег пописа становништва у Србији.

⁴ Eurostat (2013). Statistical office of the European Union, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/data/database>.

⁵ Д. Велат, *Становништво Југославије у послератном периоду*, Савезни статистички завод, Београд, 1988.

(1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002. и 2011) са међупописним интервалима по једном од пет, осам, девет и једанаест година и три пута са десетогодишњим периодом.

Имајући у виду различите дефиниције укупног становништва, нарочито примењене у пописима из 2002. и 2011. године, код поређења броја становника према пописима, по мишљењу аутора, треба се држати становништва у земљи, уз прихватање концепта уобичајеног становништва из 2011. године. Кориговањем резултата пописа 2011. године са проценама становништва које је бојкотовало попис и додавањем ИРЛ пописним подацима из 2002. године, добија се методолошки најприхватљивији оквир за праћење популационих промена.⁶

Табела 1. Популациона динамика у Србији према годинама од 1948. до 2011. године

Ук. ст. према територији 1961–2011		Укупно ст.	Становништво у земљи				Уобичајено ст.
1948	1953	1961	1971	1981	1991	2002	2011
5.794.932	6.163.246	6.678.239	6.998.917	7.460.224	7.548.978	7.614.257	7.252.946
Међупописни период							
	1948–1953	1953–1961	1961–1971	1971–1981	1981–1991	1991–2002	2002–2011
Промена бр. ст.	368.314	514.993	320.678	461.307	88.754	65.279	–361.311
Природни прираштај	–	538.044	443.925	397.337	169.309	–172.718	–297.377
Миграциони салдо	–	–23.051	–123.247	63.970	–80.555	237.997	–63.934

Извор: Табела је припремљена на основу званичних пописних података уз одређене корекције аутора.

Напомена: Због непоузданости података о виталним догађајима 1948–1953. године нису приказане компоненте кретања за овај период.

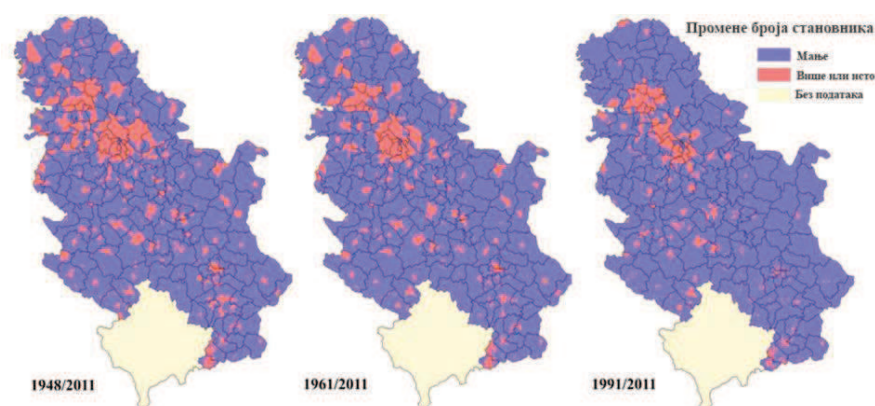
На основу података из табеле 1, Србија је тек у последњем међупописном периоду имала депопулацију становништва. Чињеница је да је негативни природни прираштај забележен и у периоду 1991–2002. године, али је позитиван миграциони салдо утицао на то да се и у том међупописном периоду, као и у свим претходним, бележи пораст броја становника. Од средине XX века највећи пораст броја становника био је у најкраћем међупописном интервалу 1953–1961. године, када је за нешто преко пола милиона становника повећан укупан број. Тако

⁶ Г. Пенев, И. Маринковић, *Први резултати пописа становништва 2011. и њихова ујоредивост с подацима претходна два пописа*, Демографија IX, 2012.

интензивно повећање је у потпуности резултат позитивног природног прираштаја јер је миграциони салдо био негативан. Тренд да се становништво више одсељава него досељава задржан је и у периоду 1961–1971. година, само се обим повећао за око 100 хиљада. Становништво је наставило да се повећава, али знатно мањим темпом него у претходном међупописном периоду (годишња стопа раста је дупло нижа). Период 1971–1981. године јединствен је по томе што су обе компоненте промене броја становника биле позитивне. Пораст броја становника је био већи него у претходном периоду, али не тако интензиван као 1953–1961. године. Знатно скромнији раст је забележен у интервалима 1981–1991. и 1991–2002. године, с тим што су компоненте биле са супротним предзнацима. Тако се у периоду 1981–1991. године раст ослања на позитиван природни прираштај, а 1991–2002. на позитиван миграциони салдо. Последњи међупописни период карактерише први пут депопулација са негативним предзнаком код обе компоненте кретања становништва.

Промена броја становника 2011. у односу на 1948, 1961. и 1991. годину показује интензитет, али и динамику депопулације на насељском нивоу (карта 1). Од укупног броја насеља у Србији 2011. године, чак 83,5% има мање становника него непосредно после Другог светског рата (Попис 1948). У односу на период највеће популационе експанзије са завршетком тзв. „бејби бум“ периода (Попис 1961), тај однос је још

Карта 1. Промена броја становника 2011. у односу на 1948, 1961. и 1991. годину

Извор: Републички завод за статистику, *Упоредни преглед броја становника 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002. и 2011*, Попис становништва, домаћинства и станова 2011. у Републици Србији, Књига 20, Београд, 2014.

Напомена: Процене аутора за 103 насеља у којима је био бојкот Пописа 2011.

неповољнији, односно у 86,7% насеља има мање становника него пре пола века. Последњих 20 година (1991–2011) представљају период негативног природног прираштаја на нивоу читаве земље, па се увећао и број насеља са падом броја становника на 89,8%. Свега око 500 насеља у Србији, захваљујући повољнијој старосној структури и имиграцији, још увек има повећање броја становника на годишњем нивоу. Ту, пре свега, треба издвојити насеља у оквиру Београда и Новог Сада и на тој релацији.

Узроци депопулације

Од средине 50-их година XX века у Србији рађања су испод просте репродукције, чиме су постављени темељи будућих негативних популационих промена, нарочито у старосној структури становништва.⁷ Миграције на релацији село–град ојачале су депопулационе трендове, односно значајно су утицале на старосно-полну структуру становништва сеоских подручја. Пад броја становника у Србији на насељском нивоу присутан је у појединим крајевима почетком масовне урбанизације током 1950-их и 1960-их и одласка на тзв. привремени рад у иностранство током 1960-их и почетком 1970-их. Територијална диференцијација на насеља која бројчано расту и она која бројчано опадају изражена је већ 1960-их година.⁸ Упркос чињеници да су жене на селу имале увек виши ниво фертилитета од жена у градовима, због неповољније старосне и поремећене полне структуре (мањак жена, посебно у оптималном репродуктивном добу), сеоско становништво се, почев од 1953. године, непрекидно смањује.⁹

Старење укупне популације, посматрано од средине XX века, представља процес који у Србији траје већ више од 40 година, почев од краја 1960-их, када је становништво било демографски најмлађе. Уз просечну старост од 42,2 године, индекс старења¹⁰ од 1,22 и удео старих од 65 или више година од 17,4%, Србија је 2011. године међу демографски најстаријим земљама света. Старење становништва је интензивирано, а на то указују и подаци последња два пописа – просечна старост расте (повећање за две године), број младих (до 15 година) у

⁷ Г. Пенев, *Замена генерација у Србији у периоду 1950–2000*, Становништво XXXIX/1–4, 2001.

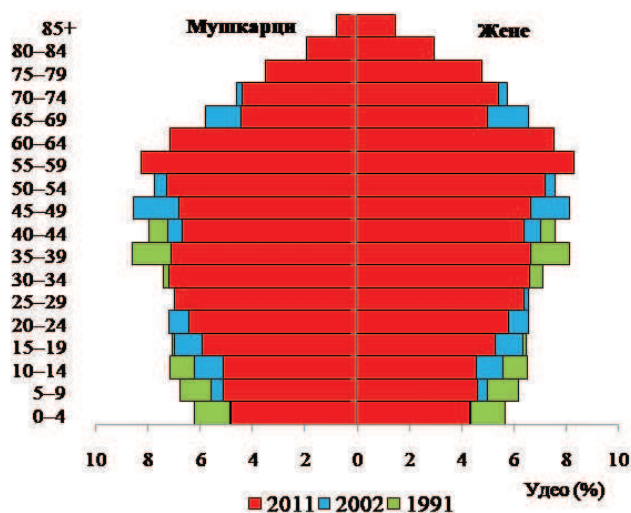
⁸ М. Спасовски, Ј. Илић, *Проблеми демографског развоја и депопулације руралних простора у СР Србији*, Зборник радова Географског факултета у Београду XXXVI, 1989.

⁹ Г. Пенев, *Природно кретање сеоског становништва Југославије са посебним освртом на фертилитет почевком 1990-их*, Становништво XXXVII/1–4, 1999.

¹⁰ Однос старих 65+ и младих до 15 година.

овом међупописном периоду смањило се за 150 хиљада, а број старих од 85 или више година је готово двоструко већи. База пирамиде (деца до пет година) за две деценије сузила се за 30%, док је врх (стари од 85 или више) шири за 40% код мушкараца и за чак 70% код жена (графикон 1). Значај старосне структуре у депопулацији на нивоу Републике најјасније је уочљив код поређења жена у фертилном добу. У периоду 1991–2011. године контингент жена старих између 15 и 49 година се смањило за 250 хиљада. У исто време, и популација жена у тзв. оптималном репродуктивном добу (од 20 до 34 године) мања је за готово 90 хиљада. Жене старе 65 или више година повећале су свој удео у укупној популацији женског становништва са 13% на скоро 20%.

Графикон 1. Старосно-полне пирамиде Србије 1991, 2002. и 2011. године

Извор: Републички завод за статистику, *Староси и пол*, Попис становништва, домаћинства и станова 2011. у Републици Србији, Књига 2, Београд, 2012.

Пројекције кретања укупног становништва Србије до 2061. године

На основу математичких симулација,¹¹ у којима тренутну дистрибуцију становништва Србије по старости и полу пројектујемо у наредних 50 година (2011–2061), показало се да је практично депопулациони ефекат незаустављив. Пошло се од приступа који се користи код метода демографских пројекција и симулацијом промена

¹¹ Коришћен је програм за израду пројекција Dem.Proj 3.34.

фертилитета и морталитета без миграционе компоненте. Постављене су четири варијанте или модела на основу којих можемо сагледати дејство појединих детерминанти на промену броја становника. У свим варијантама фертилитет и морталитет су константни у читавом пројекционом периоду, док се промене односе на комбинацију актуелних вредности за Србију и Шведску. Од демографских показатеља коришћене су специфичне стопе фертилитета и стопе доживљења по старости и полу, а ради илустрације, у табели 2 приказане су вредности синтетских показатеља фертилитета и морталитета (стопа укупног фертилитета (СУФ) и дужина очекиваног трајања живота при живорођењу (E_0)) за Србију и Шведску.

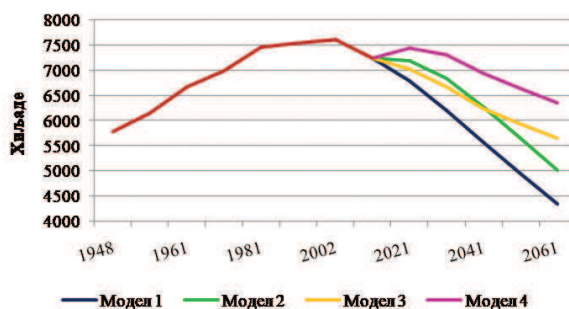
Табела 2. Синтетички показатељи фертилитета и морталитета за 2011. годину, Србија и Шведска

Државе	СУФ	E_0 - мушкарци	E_0 - жене
Србија	1,4	71,9	77,1
Шведска	1,9	79,8	83,7

Извор: Републички завод за статистику, *Демографска статистика (2002–2011)*, Београд, Statistics Sweden (2014), <http://www.scb.se>.

Први модел предвиђа задржавање тренутних (2011) вредности фертилитета и морталитета у Србији. Код другог модела, фертилитет је непромењен (српски), а морталитет је шведски. Трећи модел претпоставља обрнуту ситуацију: преузима се шведски фертилитет, док морталитет остаје српски. Последњи модел хипотетички пресељава популацију Србије у репродуктивни и морталитетни образац Швеђана.

Графикон 2. Укупан број становника – резултати симулације четири модела, Србија 1948–2061. године

Извор: Ауторова израчунавања.

На основу сва четири модела, Србија ће имати мање становника 2061. године, него што има 2011. године (графикон 2). Штавише, прва три модела пројектују малобројнију популацију од оне после Другог светског рата (Попис 1948). Најпесимистичнија прогноза је први модел, по коме број становника на крају пројекционог периода износи свега око 4350 хиљада. Наслеђена старосна структура знатно ограничава дејство претпостављених вредности фертилитета и морталитета, што се најбоље види код четвртог модела. Упркос „шведском стандарду“ у рађању и умирању, позитивни ефекти се виде само у првој декади 2011–2021. године, док касније настаје негативан природни прираштај, који расте, и 2031. достиже ниво из 2011. године. Значај смањења смртности, на основу модела 2, огледа се, пре свега, у ублажавању депопулационих трендова, који за кратко (око пет година) поправљају однос између рађања и умирања. Потом се смањење популације наставља, и за нешто мање од две деценије враћа на ниво из 2011. године. Различит ефекат фертилитета и морталитета на промену броја становника добро се види поређењем модела 2 и 3. Смањење стопа смртности тренутно и у краћем року даје повољније резултате, али је на дужи период утицај фертилитета пресуднији. Без успостављања знатно виших стопа рађања (изнад 2,1 детета по жени) у наредним деценијама није могуће значајније утицати на старосну структуру становништва, која представља предуслов за повећање броја становника.

Закључак

На основу анализе популационе динамике становништва Србије од 1948. до 2011. године, може се закључити да су темељи депопулационих трендова постављени још пре пола века – првенствено недовољним рађањем, које се евидентира од средине 1950-их, а које је за последицу имало старење укупне популације, односно смањивање удела младог и репродуктивно способног становништва. Таква старосна структура сада, поред ниског фертилитета, има одлучујућу улогу у даљем паду броја становника. Миграције су биле значајан фактор на насељском нивоу, али не и на републичком. Значајно смањивање специфичних стопа смртности по старости (на ниво, нпр., оних у Шведској) могло би позитивно утицати на популациону динамику, нарочито на ублажавање депопулације у извесном кратком периоду, али без подизање нивоа рађања изнад 2,1 детета по жени и имиграције младог становништва није могуће очекивати заустављање постојећих трендова.

Ivan Ž. Marinković

DEPOPULATION IN SERBIA – CURRENT STATE
AND PERSPECTIVES

S u m m a r y

Based on the analysis of the population dynamics of the population of Serbia from 1948 to 2011, it can be concluded that the foundations of depopulation trends were set even half a century ago. First of all, sub-replacement fertility, recorded since the mid-1950s, which resulted in the aging of the entire population, that is, the decrease in the proportion of young and reproductive population. Such an age structure, now in addition to low fertility, plays a decisive role in the further decline in the number of inhabitants. Migration was a significant factor at the settlement level, but not on the Republican. Significant reduction of specific mortality rates by age (to the level of, for example, those in Sweden) could positively affect population dynamics, in particular to alleviate depopulation in a short period of time, but without raising the level of birth, above 2.1 children per woman, and the immigration of the young population it is not possible to expect the stopping of existing trends.

Key words: depopulation, sub-replacement fertility, age-sex structure, settlements, Serbia 2011–2061.

СРЕДЊИ ВЕК У СРПСКОЈ НАУЦИ, ИСТОРИЈИ
КЊИЖЕВНОСТИ И УМЕТНОСТИ
IX

Превод резимеа
аутори

Лектор и коректор
Марина Сјасојевић

Дизајн корица
Слободан Шијешић

Компјутерска припрема за штампу
Давор Палчић
palcic@EUnet.rs

Штампа
Тојаловић
Ваљево

Тираж: 300 примерака

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

930.85(497.11)“04/14”(082)
94(497.11)“04/14”(082)
811.163.41(082)

Научни скуп СРЕДЊИ век у српској науци, историји, књижевности и уметности (9 ; 2017 ; Деспотовац)

Средњи век у српској науци, историји, књижевности и уметности / IX Научни скуп, Деспотовац-Манасија, 20–21. август 2017 [у оквиру манифестације] XXV Дани српскога духовног преображења ; редакција Станоје Бојанин ... [и др.] ; главни уредник Гордана Јовановић. – Деспотовац : Народна библиотека „Ресавска школа“ ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2018 (Ваљево : Топаловић). – 332 стр. : илустр. ; 25 cm

На спор. насл. стр.: The Middle Ages in Serbian Science, History, Literature and Arts. – Тираж 300. – Стр. 7–8: Свечана беседа на отварању XXV дана српскога духовног преображења 19. августа 2017. године / Рада Р. Стијовић. – Стр. 317–332: Хроника XXV Дана српскога духовног преображења / Санела Р. Симић. – Напомене и библиографске референце уз текст. – Summaries.

ISBN 978-86-82379-72-0

1. Дани српскога духовног преображења (25 ; 2017 ; Деспотовац)

а) Српски језик – Зборници

б) Србија – Културна историја – Средњи век – Зборници

с) Србија – Историја – Средњи век – Зборници

COBISS.SR-ID 266470668